שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הֶפְקֵר וְיָבוֹאוּ בִּדְבָרִים אֵלּוּ לִפְרוֹץ בָּעֲרָיוֹת:

be regarded loosely, and people come in this way to break the boundary of forbidden sexual relations.

HAYEI SARAH FOR THURSDAY חיי שרה ליום חמישי

TORAH תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח משבת הבאה

ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
שִׂים־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרֵכִי: וַאֲמַר אַבְרָהָם לְעַבְדֵּיהּ סָבָא דְּבֵיתֵיהּ דְּשַׁלִּיט בְּכָל דִּי לֵיהּ
שַׁוִּי כְעַן יָדָךְ תְּחוֹת יַרְכִּי: ג וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי
הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי
יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: וַאֲקַיֵּם עֲלָךְ בְּמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָא דִּשְׁמַיָּא וֵאלָהָא דְּאַרְעָא דְּלָא תִסַּב אִתְּתָא
לִבְרִי מִבְּנַת כְּנַעֲנָאֵי דִּי אֲנָא יָתֵב בֵּינֵיהוֹן: ד כִּי אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ
וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק: אֱלָהֵין לְאַרְעִי וּלְיַלָּדוּתִי תֵּיזִיל וְתִסַּב אִתְּתָא לִבְרִי

(2) And Avraham said to his servant, the senior one of his household, who administered all his property: Place your hand below my thigh, please, **(3)** And I shall have you swear by the Lord, God of heaven and God of earth — that you will not take a wife for my son from the daughters of the Canaanites, among whom I dwell. **(4)** Rather, you must go to my land [of origin], to my birthplace, and [from there] you must take a wife for my son, for Yitzhak.

RASHI רש"י

(ב) **זְקַן בֵּיתוֹ.** לְפִי שֶׁהוּא דָּבוּק נָקוּד זְקַן (בְּשְׁוָ"א): **תַּחַת יֶרֵכִי.** לְפִי שֶׁהַנִּשְׁבָּע צָרִיךְ שֶׁיִּטּוֹל בְּיָדוֹ חֵפֶץ שֶׁל מִצְוָה כְּגוֹן סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ מְזוּזָה אוֹ תְּפִלִּין. וְהַמִּילָה הָיְתָה מִצְוָה רִאשׁוֹנָה לוֹ וּבָאָה לוֹ עַל יְדֵי צַעַר וְהָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו וּנְטָלָהּ:

(2) **זקן ביתו — *[Why the unusual vocalization of the word* זקן*?] Since it is in the construct state [connected to the word* ביתו *i.e., meaning "the senior one of his household," therefore, rather than being vocalized to be read in its usual absolute form* zakein *with a* kameitz *and a* tzeirei*, here,] it is vocalized to be read* zekan *[with a* sheva *under the* ז *and a* patah *under the* ק*].* **Below my thigh —** *[Why was he asked to place his hand there?] Because whoever takes an oath, must hold in his hand some sacred object, for example, a Torah scroll,* mezuzah*, or* tefillin *[by which, in conjunction with the Name of God (see next verse), the oath is taken]. Here, the act of circumcision was Avraham's very first [formal] commandment [as a Jew, a commandment that would apply to all of Israel], and it came to him through pain; therefore, this commandment was especially dear to him, and he thus chose this [as the "sacred object" upon which his servant was to place his hand when taking the oath] (*Bereishit Rabbah *59:8).*

לְיִצְחָק: ה וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוּלַי לֹא־תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי
אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הֲהָשֵׁב אָשִׁיב אֶת־בִּנְךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
יָצָאתָ מִשָּׁם: וַאֲמַר לֵיהּ עַבְדָּא מָאִים לָא תֵּיבֵי אִתְּתָא לְמֵיתֵי בַּתְרַי לְאַרְעָא הָדָא הַאֲתָבָא
אָתֵיב יָת בְּרָךְ לְאַרְעָא דִּי נְפַקְתָּא מִתַּמָּן: ו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הִשָּׁמֶר לְךָ
פֶּן־תָּשִׁיב אֶת־בְּנִי שָׁמָּה: וַאֲמַר לֵיהּ אַבְרָהָם אִסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא תְּתֵיב יָת בְּרִי לְתַמָּן:

(5) And the servant said to him: Perhaps the woman will not wish to follow me [back] to this Land. Should I then bring your son back to the very land that you left?! **(6)** So Avraham said to him: Beware not to bring my son back there.

PROPHETS I Kings 1 נביאים מלכים א פרק א

כב וְהִנֵּה עוֹדֶנָּה מְדַבֶּרֶת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתָן הַנָּבִיא בָּא: וְהָא עוֹד דְּהִיא מְמַלָּלָא עִם
מַלְכָּא וְנָתָן נְבִיָּא אֲתָא: כג וַיַּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתָן הַנָּבִיא וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ עַל־אַפָּיו אָרְצָה: וְחַוִיאוּ לְמַלְכָּא לְמֵימָר הָא נָתָן נְבִיָּא וַאֲתָא קֳדָם מַלְכָּא
וּסְגִיד לְמַלְכָּא עַל אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא: כד וַיֹּאמֶר נָתָן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אָמַרְתָּ
אֲדֹנִיָּהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: וַאֲמַר נָתָן רִבּוֹנִי מַלְכָּא אַתְּ אֲמַרְתְּ אֲדֹנִיָּה
יִמְלוֹךְ בַּתְרַי וְהוּא יִתֵּיב עַל כּוּרְסִי מַלְכוּתִי: כה כִּי ו יָרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְצֹאן
לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַצָּבָא וּלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְהִנָּם אֹכְלִים
וְשֹׁתִים לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ: אֲרֵי נְחַת יוֹמָא דֵּין וּנְכֵיס תּוֹרִין וּפַטִּימִין
וְעָאן לְסַגֵּי וְזַמִּין לְכֹל בְּנֵי מַלְכָּא וּלְרַבָּנֵי חֵילָא וּלְאֶבְיָתָר כַּהֲנָא וְהָא אִינּוּן אָכְלִין וְשָׁתָן קֳדָמוֹהִי
וְאָמְרוּ יְצַלַּח מַלְכָּא אֲדֹנִיָּהוּ: כו וְלִי אֲנִי־עַבְדֶּךָ וּלְצָדוֹק הַכֹּהֵן וְלִבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע
וְלִשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ לֹא קָרָא: וְלִי אֲנָא עַבְדָּךְ וּלְצָדוֹק כַּהֲנָא וְלִבְנָיָהוּ בַר יְהוֹיָדָע וְלִשְׁלֹמֹה
עַבְדָּךְ לָא זַמִּין:

(22) And, behold, while she was still talking with the king, Natan the prophet came in. **(23)** And they told the king, saying: "Behold Natan the prophet." And when he had come in before the king, he bowed down before the king, with his face to the ground. **(24)** And Natan said: "My lord, O king, have you said: Adoniyahu shall reign after me, and he shall sit upon my throne? **(25)** For he has gone down this day, and has sacrificed oxen and fatlings and sheep in abundance, and has called all the king's sons, and the captains of the host, and Aviatar the priest; and, behold, they eat and drink before him, and say: Long live King Adoniyahu. **(26)** But he has not called me, me your servant, and Zadok the priest, and Benayahu the son of Yehoyada, and your servant Shlomoh."

RASHI רש"י

(25) For he has gone down this day — *The city was higher up, and the stone of Zohelet was lower, in the valley.*

(כה) **כִּי יָרַד הַיּוֹם.** שֶׁהָעִיר הָיְתָה גְּבוֹהָה וְאֶבֶן הַזּוֹחֶלֶת לְמַטָּה בַּגַּיְא.

כתובים משלי פרק ג Writings Mishlei 3

ט פֶּן־תִּתֵּן לַאֲחֵרִים הוֹדֶךָ וּשְׁנוֹתֶיךָ לְאַכְזָרִי: דִּלָּא תִתֵּן לְאָחֳרֵנִי חֵילָךְ וּשְׁנָיָךְ לְנוּכְרָאִין:
י פֶּן־יִשְׂבְּעוּ זָרִים כֹּחֶךָ וַעֲצָבֶיךָ בְּבֵית נָכְרִי: דְּלָא נִשְׂבְּעוּן נוּכְרָאֵי חֵילָךְ וְלֵעוּתָךְ תָּעֲל
לְבֵיתָא דְאַחֲרִינִי: יא וְנָהַמְתָּ בְאַחֲרִיתֶךָ בִּכְלוֹת בְּשָׂרְךָ וּשְׁאֵרֶךָ: וְתִנְהוֹם בְּסוֹפָךְ עַד
מַה דְּיִגְמַר בִּשְׂרָךְ וְגוּשְׁמָךְ: יב וָאֹמַרְתָּ אֵיךְ שָׂנֵאתִי מוּסָר וְתוֹכַחַת נָאַץ לִבִּי: וְתֵימַר
הֵיכְנָא סְנֵית מַרְדּוּתָא וּמַכְסָנוּתָא אַשְׁלֵי לִבִּי: יג וְלֹא־שָׁמַעְתִּי בְקוֹל מוֹרַי וְלִמְלַמְּדַי
לֹא־הִטֵּיתִי אָזְנִי: וְלָא שְׁמַעֵית קָלָא דְמָרְוָתַי וּלְמַלְפָנַי לָא צְלֵית אָדְנִי:

(9) Lest you give your beauty to others, and your years to the cruel. **(10)** Lest strangers be filled with your strength, and your labors be in the house of an alien. **(11)** And you moan, when your end comes, when your flesh and your body are consumed. **(12)** And say, How have I hated instruction, and my heart despised reproof. **(13)** Neither have I hearkened to the voice of my teachers, nor inclined my ear to those that instructed me.

RASHI רש"י

(ט) **פֶּן תִּתֵּן לַאֲחֵרִים הוֹדֶךָ.** פֶּן תִּפְנֶה לִבְּךָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לָתֵת לָהֶם הוֹדְךָ וְשִׁבְחֲךָ: **לְאַכְזָרִי.** לְשַׂר שֶׁל גֵּיהִנֹּם: (י) **פֶּן יִשְׂבְּעוּ זָרִים כֹּחֶךָ.** נְבִיאֵי הַבַּעַל הַגּוֹבִים מִמְּךָ מָמוֹן בְּשֶׁקֶר הֵם: **וַעֲצָבֶיךָ.** וְיגִיעֲךָ: **בְּבֵית נָכְרִי.** בְּבֵית עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה: (יא) **וְנָהַמְתָּ.** סוֹף שֶׁתְּנַהֵם בְּאַחֲרִיתֶךָ: (יב) **נָאַץ לִבִּי.** בְּזָה לִבִּי הַתּוֹכָחָה:

**(9) Lest you give your beauty to others — ***Lest you turn your heart to other gods, to give them your beauty and your praise.* **To the cruel — ***To the prince of Gehinnom.* **(10) Lest strangers be filled with your strength — ***The prophets of Baal, who take money from you with their lies.* **ועצביך — ***And your labors.* **In the house of an alien — ***In a heathen temple.* **(11) And you moan — ***Finally, you will moan, when your end comes.* **(12) My heart despised — ***My heart despised the reproof.*

Mishnah *Zevahim, chapter 5* משנה זבחים פרק ה

א אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁל זְבָחִים, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, פָּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל בֵּין

(1) Which is the place [for the rites] of sacrifices? The slaughtering of sacrifices of the higher [degree of] sanctity [i.e., עולות — burnt-offerings, חטאות — sin-offerings, and אשמות — guilt-offerings] is at the north [side of the altar]. The slaughtering of the bullock and the he-goat of the Day of Atonement is at the north, and the receiving of their blood is [performed] with service vessels at the north, and their blood requires sprinkling between the

א איזהו מקומן של זבחים. קדשי קדשים. עולות וחטאות ואשמות **שחיטתן בצפון.** עולה בהדיא כתיב בה (שם א) ושחט אותו על ירך המזבח צפונה חטאת כתיב בה (שם ו) במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. אשם כתיב ביה (שם ז) במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם: **שחיטתן בצפון.** והא דלא תני הכא וקבול דמן בכלי

הַבַּדִּים וְעַל הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב. מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אִם לֹא נָתַן, לֹא עִכֵּב: **ב** פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב. מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אִם לֹא נָתַן, לֹא עִכֵּב. אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדֶּשֶׁן:

staves [of the Ark], on the veil, and on the golden altar; [the omission of] a single application [of blood] of these invalidates [the ceremony]. The residue of the blood, he [the priest] poured out of the western base of the outer altar, but if he did not pour it out, he did not invalidate [the sacrifice]. (2) As for the bullocks which were burnt [i.e., the bullocks brought as sin-offerings when either the whole community or the anointed priest sinned. These were not eaten by the priests but rather, burnt outside Jerusalem (Leviticus 4:12-21; Yoma 68a)] and the he-goats which were burnt [i.e., the he-goats brought for the sin of idolatry], their slaughtering is done at the north, and the receiving of their blood is [performed] with service vessels at the north, and their blood requires sprinkling on the veil, and on the golden altar; [the omission of] a single one of these applications invalidates [the sacrifice]. The residue of the blood he [the priest] poured out of the western base of the outer altar; but if he did not pour it out, he did not invalidate [the sacrifice]. Both of these [the sin-offerings of the Day of Atonement and the other sin-offerings which were burnt] were burnt at the ash-pit [the place where the ashes of the outer altar were

רבנו עובדיה מברטנורא

שרת בצפון, אע"ג דכולהו קבלת דמן בצפון במקום שחיטה, דסמוך לשחיטה כתיב ולקח מדם הפר, אלא, משום דאיכא אשמו של מצורע שהכהן היה מקבל מקצת דמו בכפו, דכתיב (ויקרא יד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן, מה נתינה בעצמו של כהן אף לקיחה בעצמו של כהן הכי לא כתב הכא וקבול דמן, שאין קבול דמן שוה. ומשום דלא סגי ליה בלא קבלת כלי, שלאחר שקבל כהן אחד למקצת דם בידו היה כהן אחר מקבל הדם בכלי משום הכי הדר תני בהדיא אשם מצורע אשם תלוי שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון: **פר ושעיר של יום הכפורים.** אע"ג דצפון בעולה הוא דכתיב, הקדים תנא לחטאות ברישא, דאיידי דאתיא מדרשא חביבא ליה. וחטאות פנימיות איידי דנכנס דמן לפני ולפנים חביבא ליה ואקדמינהו לשאר חטאות. ואינהו נמי שחיטתן בצפון דכתיב (שם ד) ושחט את החטאת במקום העולה, וקרא יתירא הוא, דהא כתיב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, אלא זה בנה אב לכל החטאות שיהו טעונות צפון: **וקבול דמן בכלי שרת.** דכתיב בעולת סיני (שמות כד) וישם באגנות, וממנו למדו כל הזבחים להיות טעונים כלי: **הזיה על בין הבדים.** עומד בין שני בדי ארון ומזה אחת למעלה ושבע למטה כנגד עוביה של כפורת, ולא היו נוגעים בה: **ועל הפרוכת.** דכתיב (ויקרא טז) וכן יעשה לאהל מועד: **ועל מזבח הזהב.** כדכתיב ויצא אל המזבח. בסדר עבודת יום הכפורים בפרשת אחרי מות: **מתנה אחת מהן מעכבת.** כדאמרן בפרק בית שמאי [לעיל בפרק ד' משנה ב] דבפר העלם דבר כתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו, וקרא יתירא הוא, לעכב שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר. ודרשינן ועשה לפר, זה פר יום הכפורים דבדידיה נמי מתנה אחת מעכבת כמו פר העלם דבר: **שיירי הדם היה שופך על יסוד מערבי.** כדכתיב (ויקרא ד) אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד,ף ואוהל מועד למערבו של מזבח החיצון היה: **אם לא נתן.** שיירי הדם ליסוד. לא עכב הכפרה. דבתר הזאות ומתן דמים לפנים, כתיב (שם טז) וכלה מכפר את הקודש, דמשמע שכבר שלמו כל הכפרות כולן: **ב פרים הנשרפים.** פר העלם ופר כהן משיח, שאין נאכלים לכהנים אלא נשרפים חוץ לירושלים: **ושעירים הנשרפים.** שעירי זרה, שהוקשו לפר העלם לכל דבריהם: **הזיה על הפרוכת.** שבע הזיות על הפרוכת. אבל בין הבדים לא כתיב בהו הזיה כמו בפר של יום כפור דכתיב ביה (שם) והזה באצבעו על פני הכפורת: **אלו ואלו.** של יום הכפורים ושאר הנשרפים: **נשרפין בבית הדשן.** למקום שמוציאים שם את הדשן של מזבח החיצון, דכתיב ביה (שם ו) והוציא את הדשן אל

ג חַטֹּאות הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד. אֵלּוּ הֵן חַטֹּאות הַצִּבּוּר, שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת, שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָן טָעוּן אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת, כֵּיצַד, עָלָה בַכֶּבֶשׁ וּפָנָה לַסּוֹבֵב, וּבָא לוֹ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, מִזְרָחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. שִׁיְּרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִי, וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים לִזְכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת: **ד** הָעוֹלָה, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, שְׁחִיטָתָהּ בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָהּ בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָהּ טָעוּן שְׁתֵּי

(3) Public and private sin-offerings: these are the public sin-offerings [which need special mention here, for several have already been taught in the preceding Mishnah]: the he-goats of the new moon [— **ראשי חדשים**] and Festivals are slaughtered in the north, and their blood is received in a service vessel in the north, and their blood requires four applications on the four corner horns. [Since the corners were high above the ground] how was it done? He went up the ascent plank, turned to the surrounding balcony [*sovev*, a terrace or balcony which ran around the altar. He had to stand on the balcony because he applied the blood with his finger on the corner horns of the altar. For other sacrifices, he stood on the pavement and dashed the blood from the vessel onto the altar], and passed on [successively] to the southeast, the northeast, the northwest, and the southwest corners. The residue of the blood he poured out at the southern base. They were eaten within the hangings [in the Tabernacle. These hangings corresponded to the walls of the Temple court], by male priests, prepared in any fashion [roasted or boiled], the same day and night, until midnight. (4) The **עולה** — burnt-offering is a sacrifice of [a] higher [degree of] sanctity. It is slaughtered in the north, and its blood is received in a service vessel in the north; and its blood requires two applications, which are four

רבנו עובדיה מברטנורא

מחוץ למחנה. ובפרים הנשרפים כתיב (שם ד) אל שפך הדשן ישרף: **ג אלו הן חטאות הצבור.** שאנו צריכין להזכירם, שהרי הפנימיות כבר נשנו: **שעירי ראשי חדשים ושל מועדות.** שהן על מזבח החיצון: **שחיטתן בצפון.** שהרי למדנו בבנין אב לכל החטאות שהן טעונות צפון: **עלה בכבש ופנה לסובב.** מפני שדמה ניתן על הקרנות ובאצבע, צריך לעמוד על גבי סובב. אבל בכל שאר הדמים שהן התחתונים מן החוט ולמטה, עומד על הרצפה אצל זויות המזבח וזורק מן הכלי וכל מקום שיגיע למזבח כשר: **ובא לו לקרן דרומית מזרחית.** שבה הוא פוגע ראשון, כדקיימא לן (יומא דף טו) כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין והכבש בדרום, וכשעולה בו ופניו למזבח נמצא ימינו למזרח ופונה לימינו למזרח ובא לו לאותה הקרן, והולך ומקיף בסובב דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזרח, וממזרח לצפון, ומצפון למערב, דהיינו דרך ימין. ואמה על אמה ברום אמה הנתון בראש המזבח בכל זוית שבו, קרויה קרן: **על יסוד דרומית.** וילפינן ירידתו מן הכבש בחטאות החיצונות ושיירי הדם בידו, מיציאתו מן ההיכל ושיריים הפנימים בידו, מה יציאתו מן ההיכל היה נותן שיירי הדם בסמוך לו שהוא יסוד מערבי כדכתיב (ויקרא ד) אשר פתח אהל מועד, דהיינו לצד מערב שהוא סמוך להיכל, אף ירידתו מן הכבש מתן השיריים בסמוך לו, דהיינו יסוד דרומי הסמוך לכבש, שהכבש בדרום: **לפנים מן הקלעים.** לפי שבמשכן היו קלעים היקף לחצר אהל מועד, ובחטאת כתיב (שם ו) במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד. ובבית עולמים היתה חומת העזרה במקום הקלעים: **לזכרי כהונה.** דגבי חטאת ואשם ומנחה כתיב כל זכר בכהנים יאכל אותה: **בכל מאכל.** משום דבעי למתני בפסח דאינו נאכל אלא צלי, תנא בכולהו בכל מאכל: **ליום ולילה.** דכתיב (שם ז) ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל, למדנו שתודה נאכלת ליום אחד ואשם מנין, תלמוד לומר זבח: **עד חצות.** סייג עשו חכמים לתורה להרחיק את האדם מן העבירה. דהא קרא לא יניח ממנו עד בוקר קאמר: **ד העולה קדשי קדשים.** היא. ליפסל ביוצא, ובטבול יום, ובמחוסר כפורים, ומועלים בה ומשום דלא כתיב בה בקרא קודש קדשים היא כמו בחטאת ואשם, אשמועינן תנא הכא דהיא נמי קדשי קדשים כחטאת ואשם, שהרי היא שוה להם למקום שחיטתן וקבלת דמן: **שתי מתנות.** בקרן מזרחית צפונית ובקרן מערבית

מַתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וּטְעוּנָה הֶפְשֵׁט וְנִתּוּחַ וְכָלִיל לָאִשִּׁים: ה זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר וַאֲשָׁמוֹת. אֵלּוּ הֵן אֲשָׁמוֹת, אֲשַׁם גְּזֵלוֹת, אֲשַׁם מְעִילוֹת, אֲשַׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה, אֲשַׁם נָזִיר, אֲשַׁם מְצוֹרָע, אָשָׁם תָּלוּי, שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים לִזְכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת: ו הַתּוֹדָה וְאֵל נָזִיר, קָדָשִׁים קַלִּים, שְׁחִיטָתָן

[the blood is sprinkled on the northwest and the southwest corner horns. The blood was not applied exactly on the edge, but spread further, so that all the four sides of the altar received some of it]. It had to be flayed, dismembered, and completely consumed by the fire. (5) The **שלמים** — peace-offerings of the congregation [the lambs offered on Shavuot, Leviticus 23:19] and the **אשמות** — guilt-offerings — these are the guilt-offerings: the guilt-offering for robbery (see Leviticus 5:20-25); for *me'ilah* [i.e., unlawful use of sanctified property]; for a betrothed maidservant (see Leviticus 19:20,21); a Nazirite's guilt-offering [a Nazirite who became defiled through a corpse — see Numbers 6:9]; a leper's guilt-offering [at his purification; see Leviticus 14:12]; and the guilt-offering brought when in doubt [whether he transgressed a sin which carries a penalty of excision if committed intentionally] are slaughtered in the north, and their blood is received in a service vessel in the north, and their blood requires two sprinklings, which constitute four. And they are eaten within the hangings, by male priests, prepared in any manner, [for a period of] a day and a night until midnight. (6) The **תודה** — thanksgiving-offerings and the Nazirite's ram are sacrifices of [a] lesser [degree of] sanctity. They are slaughtered

רבנו עובדיה מברטנורא

דרומית שכנגדה באלכסון. וטעמא, משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של בנימין שנתנבא יעקב עליו (בראשית מט) בבוקר יאכל עד, באחסנתיה יתבני מקדשא דבר המקודש לדמים לא יהא אלא בחלקו של בנימין, ואותו הקרן לא היה בחלקו, שהמזבח היה תופס בחלקו של יהודה אמה במזרחו ואמה בדרומו כל אורך מזרח ודרום בעובי אמה, אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח, שכשמגיע לקרן מזרחית צפונית היתה כלה בתוך אמה לקרן, וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום, שכשמגיע לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה. נמצא יסוד לשלש הקרנות. הלכך היה מתחיל בקרן צפונית מזרחית הואיל וקרן דרומית מזרחית אין לה יסוד לפי שלא היתה בחלקו של טורף שנתנבא עליו יעקב. ועולה טעונה תחלת מתן דמה כנגד היסוד הלכך בעי הנך תרתי דאמרן. דשתי מתנות שהן ארבע בעינן, כדי שיהא מתן הדם בארבע רוחות המזבח, דכתיב (ויקרא א) וזרקו את הדם על המזבח סביב, אי וזרקו יכול יזרקנו בזריקה אחת, תלמוד לומר סביב, ואי אפשר להקיף בזריקה אחת. אי סביב יכול יקיפנו כחוט, תלמוד לומר וזרקו, ואין זריקה אלא מרחוק, וכחוט אי אפשר להקיף אלא באצבע. הא כיצד, נותן שתי מתנות שהן ארבע: **וטעונה הפשט ונתוח.** כדכתיב (שם) והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה: **וכליל לאשים.** כולה נשרפת על גבי האש: **ה זבחי שלמי צבור.** כבשי עצרת: **אשם גזילות.** האמור בשבועת הפקדון: **אשם מעילות.** הנהנה מן ההקדש: **אשם שפחה חרופה.** הבא על שפחה שחציה שפחה וחציה בת חורין המיועדת לעבד עברי שמותר בשפחה ובבת חורין: **אשם נזיר.** שנטמא במת. דכתיב ביה (במדבר ו)והזיר לה' את ימי נזרו [וגו']: **אשם תלוי.** ספק שגג בדבר שחייבין על זדונו כרת, ספק לא שגג. והוא כתיב בויקרא אצל אשם מעילות: **אשם ודאי.** לא גרסינן.שכל אלו אשם ודאי הן, חוץ מאשם תלוי: **שתי מתנות שהן ארבע.** דבאשם נמי כתיב זריקה וכתיב סביב: **ונאכלין לפנים מן הקלעים.** דכתיב באשם (במדבר יח) בקודש הקדשים תאכלנו. וזבחי שלמי צבור סמך אותן הכתוב לחטאת דכתיב (ויקרא כג) ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים, לומר לך שדינן כחטאת שאין נאכלין אלא לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה. אבל אין טעונים ארבע מתנות כחטאת, שאין לך בכל הקרבנות מי שטעון ארבע מתנות אלא חטאת בלבד: **ו התודה ואיל נזיר קדשים קלים.** אין מועלין

בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה, וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר לְכָל אָדָם בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת. הַמּוּרָם מֵהֶם כְּיוֹצֵא בָהֶם, אֶלָּא שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים לִבְנֵי בָתֵּיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם: ז שְׁלָמִים, קָדָשִׁים קַלִּים, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה, וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר לְכָל אָדָם בְּכָל מַאֲכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. הַמּוּרָם מֵהֶם כַּיּוֹצֵא בָהֶם, אֶלָּא שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים, לִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם: ח הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח, קָדָשִׁים קַלִּים, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה, וְדָמָן טָעוּן מַתָּנָה אֶחָת, וּבִלְבָד שֶׁיִּתֵּן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד. שְׁנָּה בַאֲכִילָתָן, הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים, וְהַמַּעֲשֵׂר לְכָל אָדָם, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר (לְכָל אָדָם)

anywhere in the Temple court, and their blood requires two sprinklings, which constitute four; and they are eaten in any part of the city, by any person [i.e., even by a non-priest], prepared in any manner, the same day and the following night, until midnight. The parts thereof which are separated [and given to the priest, in the case of the thanksgiving-offering, the thigh and breast, and four loaves. In the case of the Nazirite's ram, likewise the thigh and the breast, the boiled shoulder, one unleavened loaf, and one unleavened wafer] are governed by the same law, except that these are eaten [only] by the priests, their wives, their children and their slaves. (7) The **שלמים** — peace-offering is a sacrifice of [a] lesser [degree of] sanctity. It may be slaughtered in any part of the Temple court, and its blood requires two sprinklings, which constitute four; and it may be eaten in any part of the city, by any person, prepared in any way, during two days and one night. The parts thereof which are separated [and given to the priest] are governed by the same laws, except that these are eaten [only] by priests, their wives, their sons, and their slaves. (8) The **בכור** — firstborn, the **מעשר בהמה** — tithe [of cattle; see Leviticus 27:32] and the Pesah offering are sacrifices of [a] lesser [degree of] sanctity. They are slaughtered in any part of the Temple court, and their blood requires one sprinkling, provided that it is applied over against the base [i.e., on a part of the altar which has a base under it. This excludes the east and south]. They differed in their consumption [as follows]: the firstborn was eaten by priests [only], while the tithe may be eaten by any man. And they were eaten in any part of the city, prepared in any manner, during [a

רבנו עובדיה מברטנורא

בהן: **שחיטתן בכל מקום.** אין טעונים שחיטה בצפון: **ונאכלין בכל העיר.** דגבי חטאת כתיב (שם י) ואכלתם אותה במקום קדוש, ואין שלמים במקום קדוש אלא במקום טהור דהיינו בכל העיר שהוא מקום טהור מליכנס שם מצורעים: **לכל אדם.** לזרים: **ליום ולילה.** בתודה כתיב (שם ז) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר. ותניא, תודת שלמיו, לרבות שלמי נזיר: **המורם מהם.** חזה ושוק שנתן מהם לכהן כשאר שלמים, דתודה לשלמים אתקוש, דכתיב (שם) וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה וגו'. וארבע חלות מארבעה מינים שבה כדכתיב0 (שם) אחד מכל קרבן לכהן הזורק וגו'. ומורם מאיל נזיר, זרוע בשלה וחזה ושוק וחלת מצה אחת ורקיק אחד: **כיוצא בהן.** נאכלים בכל העיר ליום ולילה: **לכהנים לנשיהם.** כדכתיב (שם י) ואת חזה התנופה וגו' תאכלו במוקם טהור אתה ובניך ובנותיך: **ז שחיטתן בכל מקום בעזרה.** שלש פרשיות נאמרו בשחיטת שלמים, חדא בבן בקר, וחדא בכשב, וחדא בעז. בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד, ובתרתי בתרייתא כתיב לפני אהל מועד, להכשיר בשלמים (שם ז) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף: **ח והמעשר.** מעשר בהמה: **ודמן טעון מתנה אחת.** דלא כתיב בהו סביב אלא ואת דמם תזרוק כתיב גבי בכור. והנך נמי מהתם ילפינן, מדלא כתיב ואת דמו אלא ואת דמם: **כנגד היסוד.** במקום שיש יסוד תחתיו, למעוטי מזרחית דרומית שאין שם יסוד, כדאמרן. ובכור ומעשר ופסח טעונים יסוד, דילפינן זריקה זריקה לגזירה שוה מעולה, ובעולה כתיב (שם ד) אל יסוד מזבח העולה: **שינה באכילתן.** זה מזה. אע"פ שהשוה אותן למתן

בְּכָל מַאֲכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַּלַּיְלָה, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לִמְנוּיָיו, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי:

period of] two days and one night. The Pesah sacrifice may be eaten only at night, and only until midnight; it may be eaten only by those pre-registered for it [by people who had previously registered themselves for that particular animal], and it should be eaten only roasted.

רבנו עובדיה מברטנורא

דמים: **הבכור נאכל לכהנים.** כדכתיב (במדבר יח) ובשרם יהיה לך: **והמעשר לכל אדם.** שלא מצינו בכל התורה שיהיה לכהנים חלק בו: **ונאכלין בכל העיר.** דכתיב (דברים יב) והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם, ותניא, בשני מעשרות הכתוב מדבר חד מעשר בהמה וחד מעשר דגן. וכתיב בההוא קרא ובכורות בקרכם וצאנכם, ומדלא קבע להו מחיצה שמע מינה דמעשר ובכור נאכלים בכל העיר: **לשני ימים ולילה אחד.** דבבכור הוא אומר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, הקישו הכתוב לחזה ושוק, מה חזה ושוק של שלמים לשני ימים ולילה אחד, אף בכור לשני ימים ולילה אחד, ומעשר כבכור: **למנוייו.** לאותם שנמנו בדמי לקיחתו, כדכתיב (שמות יב) איש לפי אכלו תכוסו:

Gemara *Zevahim 57a* גמרא זבחים דף נז.

תָּנוּ רַבָּנָן מִנַּיִן לַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח) וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין. הִקִּישׁוֹ הַכָּתוּב לְחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים מַה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד אַף בְּכוֹר נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. וְזוּ שְׁאֵלָה נִשְׁאֲלָה לִפְנֵי חֲכָמִים בְּכֶרֶם בְּיַבְנֶה בְּכוֹר לְכַמָּה נֶאֱכָל נָעֳנָה רַבִּי טַרְפוֹן וְאָמַר לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. הָיָה שָׁם תַּלְמִיד אֶחָד שֶׁבָּא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לִפְנֵי חֲכָמִים תְּחִלָּה וְרִבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי שְׁמוֹ אָמַר לוֹ רַבִּי מִנַּיִן לָךְ. אָמַר לוֹ בְּנִי שְׁלָמִים קָדָשִׁים קַלִּים וּבְכוֹר קָדָשִׁים קַלִּים מַה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִין לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. אַף בְּכוֹר נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. אָמַר לוֹ רַבִּי בְּכוֹר מַתָּנָה לַכֹּהֵן וְחַטָּאת וְאָשָׁם מַתָּנָה לַכֹּהֵן מַה חַטָּאת וְאָשָׁם לְיוֹם

Our Rabbis taught, How do we know that a [the sacrifice of the] firstborn may be eaten for two days and one night? Because it is said, "And the flesh of them [referring to the firstborn] shall be yours, as the wave-breast and as the right thigh;" (Numbers 18:18) Scripture learned an analogy from the wave-breast and the thigh of a peace-offering [since the breast and the thigh of a peace-offering belonged to the priest]: just as a peace-offering may be eaten for two days and one night, so too, the firstborn may be eaten for two days and one night. And this question was asked of the Sages in the vineyard of Yavneh: For how long may a firstborn be eaten? Then Rabbi Tarfon replied, For two days and one night. Now a certain disciple was present, who had come to the Bet ha-Midrash for the first time, by the name of Rabbi Yosi HaGalili. "Master," he said to him, "from where do you know this?" "My son," he replied, "a peace-offering is a sacrifice of lesser sanctity, and a firstborn is a sacrifice of lesser sanctity: just as a peace-offering is eaten for two days and one night, so too, a firstborn is eaten for two days and one night." "Master," he objected, "a firstborn is the priest's due, and a sin-offering and a guilt-offering are the priest's dues [while a peace-offering belongs to its owner]; [then let us argue,] just as a sin-offering and a guilt-offering [may be eaten only] for one day and one night, so too, a firstborn [may

וְלַיְלָה אַף בְּכוֹר לְיוֹם וְלַיְלָה. אָמַר לוֹ נָדוּן דָּבָר מִ(תּוֹךְ) דָּבָר וְנִלְמוֹד דָּבָר מִ(תּוֹךְ) דָּבָר מַה שְׁלָמִים אֵין בָּאִים עַל חַטָּא אַף בְּכוֹר אֵינוֹ בָּא עַל חַטָּא מַה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. אַף בְּכוֹר נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. אָמַר לוֹ רַבִּי נָדוּן דָּבָר מִדָּבָר וְיִלָּמֵד דָּבָר מִדָּבָר. חַטָּאת וְאָשָׁם מַתָּנָה לַכֹּהֵן וּבְכוֹר מַתָּנָה לַכֹּהֵן מַה חַטָּאת וְאָשָׁם אֵין בָּאִים בְּנֶדֶר וּנְדָבָה אַף בְּכוֹר אֵינוֹ בָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מַה חַטָּאת וְאָשָׁם נֶאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד אַף בְּכוֹר נֶאֱכָל לְיוֹם אֶחָד קָפַץ רַבִּי עֲקִיבָא וְנִסְתַּלֵּק רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר לוֹ הֲרֵי הוּא אוֹמֵר וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ וגו' הִקִּישָׁן הַכָּתוּב לְחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים מַה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד אַף בְּכוֹר נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד:

only be eaten] one day and one night?" He said to him,: "Let us compare the two objects and then deduce one from the other [i.e, let us first see which one the firstborn resembles, and then learn the law from it]: just as a peace-offering does not come on account of sin, so too, a firstborn does not come on account of sin; [hence,] just as a peace-offering is eaten two days and one night, so too, a firstborn is eaten two days and one night." "Master," he objected, "let us compare the two objects, and then deduce one from the other: a sin-offering and a guilt-offering are priestly dues, and a firstborn is a priestly due; just as a sin-offering and a guilt-offering cannot be brought as a vow or as a freewill-offering [these offerings may be brought only when a person is liable for them], so too, a firstborn cannot come as a vow or a freewill-offering; [hence] as a sin-offering and a guilt-offering are eaten one day and one night, so too, should a firstborn be eaten [only] one day and one night." Rabbi Akiva then leaped [into the debate], and Rabbi Tarfon withdrew [was silent]. He [Rabbi Akiva] said to him, "Behold, it says, 'And the flesh of them shall be yours ...': Scripture learned an analogy about them from the breast and the thigh of a peace-offering [and no objection can be raised against a **היקש** — an explicit analogy and therefore,]: just as a peace-offering is eaten for two days and one night, so too, a firstborn is eaten for two days and one night."

זוהר חיי שרה דף קל"ב ע"ה

פָּתַח וְאָמַר (תהלים ל"ט) שִׁמְעָה תְפִלָּתִי יְיָ וְשַׁוְּעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ. מָאי טַעְמָא שִׁמְעָה וְלֹא שָׁמַע. בְּאָתָר חָד כְּתִיב שְׁמַע יְיָ וְחָנֵּנִי וגו' וּבְאָתָר אַחֲרָא שִׁמְעָה. אֶלָּא בְּכָל אָתָר לְזִמְנִין שָׁמַע לְדִכּוּרָא וּלְזִמְנִין שִׁמְעָה לְנוּקְבָא. שִׁמְעָה כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (שם יז) שִׁמְעָה יְיָ צֶדֶק וגו' שְׁמַע כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (שם ל') שְׁמַע יְיָ וְחָנֵּנִי שְׁמַע בְּנִי (דברים כ"ז) הַסְכֵּת וּשְׁמַע. וְהָכָא שִׁמְעָה תְפִלָּתִי יְיָ בְּגִין דְּהָאי (דְּאִיהִי) דַּרְגָּא דִּמְקַבְּלָא כָּל צְלוֹתִין דְּעָלְמָא. וְהָא תָּנֵינָן דְּעַבְדָּא מְנַיֵּיהוּ עִטָּרָא וְשַׁוֵּי לֵיהּ בְּרֵישָׁא דְצַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים דִּכְתִיב (משלי י') בְּרָכוֹת

תרגום הזוהר

פָּתַח וְאָמַר (תהלים ל"ט) שִׁמְעָה ה' תְּפִלָּתִי וגו'. מַה הַטַּעַם שֶׁכָּתוּב שִׁמְעָה, וְלֹא שָׁמַע. וְלָמָּה בְּמָקוֹם אֶחָד כָּתוּב שְׁמַע ה' וְחָנֵּנִי וגו', וּבְמָקוֹם אַחֵר שִׁמְעָה. אֶלָּא בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב לְפְעָמִים שְׁמַע הוּא לְזָכָר, וְלִפְעָמִים שִׁמְעָה הוּא לִנְקֵבָה, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר, שִׁמְעָה ה' צֶדֶק וגו', שְׁמַע כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר שְׁמַע יְיָ וְחָנֵּנִי, וְכֵן שְׁמַע בְּנִי, וְכֵן הַסְכֵּת וּשְׁמַע, שֶׁכֹּל אֵלּוּ הֵם לָזָכָר. וְכָאן אוֹמֵר שִׁמְעָה תְּפִלָּתִי ה', מִשּׁוּם שֶׁהִיא מַדְרֵגָה, הַמְקַבֶּלֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. וְהֲרֵי שָׁנִינוּ, שֶׁעוֹשֶׂה עֲטָרָה מִן הַתְּפִלּוֹת וְשָׂמָהּ אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ הַצַּדִּיק חַי הָעוֹלָמִים,

לְרֹאשׁ צַדִּיק וְעַל דָּא שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי יְיָ. שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי יְיָ דָּא צְלוֹתָא דְּאִזְדַּמַּן לְגַבֵּי מַלְכָּא וְלֵית לֵיהּ בְּלַחֲשׁ. וְשַׁוְּעָתִי הַאֲזִינָה דָּא צְלוֹתָא דְּאִתְמְסַר בְּגַוֵּי סִתְרֵי אֻרְיָתָא דְּלָא מִתְגַּלְיָא. הַאֲזִינָה דָּא צְלוֹתָא דְּאִתְמְסַר בְּגַוֵּי סִתְרֵי אֻרְיָתָא דְּלָא מִתְגַּלְיָא. תְּפִלָּה. דְּמִעָה. לָקָבֵל אִלֵּין תְּלַת אַחֲרָנִין. כִּי גֵר אָנֹכִי עִמָּךְ לְבָתָר תּוֹשָׁב לְבָתָר כְּכָל אֲבוֹתַי עִיקָּרָא דְעַלְמָא. תָּא חֲזֵי צְלוֹתָא דְּבַר נָשׁ מְעוֹמָד. בְּגִין דְּתַרֵי צְלוֹתֵי נִינְהוּ חָד מְיוּשָׁב וְחָד מְעוֹמָד וְאִינּוּן חָד. לָקָבֵל תְּרֵין דַּרְגִּין תְּפִלָּה שֶׁל יַד וּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ לְגַבֵּי יוֹם וְלַיְלָה וְכוּלָּא חָד. אוּף הָכָא תְּפִלָּה מְיוּשָׁב לְגַבֵּי תְּפִלָּה שֶׁל יַד לְאִתְקְרָא לָהּ כְּמָא (ד"א כְּמָאן דְּאִתְקַן לְכָלָּה וְקַשְׁיָט לָהּ לְאַעֲלָאָה לַחוּפָּה הָכִי נָמֵי מְקַשְׁטִין לָהּ בְּרָזָא דִּרְתִיכָאָה וּמְשַׁרְיָיאָה. יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְכוּלִּי. וְעַל דָּא צְלוֹתָא מְיוּשָׁב. כֵּיוָן דְּעָאלַת לְגַבֵּיהּ מַלְכָּא עִלָּאָה וְאִיהוּ אָתֵי לְקַבְּלָה לָהּ כְּדֵין אִינּוּן קָיְימִין קָמֵי מַלְכָּא עִלָּאָה דְּהָא כְּדֵין (דִּרְגָּא) דְּכוּרְיָא אִתְחַבָּר בְּנוּקְבָא וּבְגִין כַּךְ לֹא יַפְסִיק בֵּין גְּאוּלָה לַתְּפִלָּה וּגְאוּלָה (שמות קנז א) וּתְפִלָּה תְּרֵין דַּרְגִּין אִינּוּן רָזָא דְּצַדִּי"ק וְצַדֵּי"ק יוֹסֵ"ף וְרָחֵ"ל וּבְגִין דָּבָר נָשׁ קָאִים קָמֵי מַלְכָּא עִלָּאָה נָטַר אַרְבַּע אַמּוֹת לְצְלוֹתֵיהּ וְאוּקְמוּהָ דְּבִשְׁעוּרָא (ד"א בְּשִׁיעוּרָא) דְּסוּטָרָא דְּיוֹצֵר כֻּלָּא. וְכָל מַה דְּאָתֵי בְּסִטְרָא דְּדְכוּרָא בָּעֵי לֵיהּ לְאִינִישׁ לְמֵיקָם בְּקִיּוּמֵיהּ וְאִזְדַּקַּף (ס"א וְיִזְדַּקַּף) כְּגַוְונָא דָּא כַּד אִיהוּ כֹּרַע כֹּרַע בְּבָרוּךְ וְכַד אִיהוּ זָקִיף זָקִיף בְּשֵׁם בְּגִין לְאַחְזָאָה שְׁבָחָא דְּדְכוּרָא עַל נוּקְבָא:

שֶׁכָּתוּב בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק. וְעַל זֶה אוֹמֵר הַכָּתוּב, שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי ה'. שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי ה': זוֹ תְּפִלָּה בְּלַחַשׁ. וְשַׁוְּעָתִי הַאֲזִינָה, זוֹ תְּפִלָּה שֶׁאָדָם מֵרִים קוֹלוֹ בְּצָרָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, (שמות ב') וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים, וּמַהִי שַׁוְעָתָם שֶׁאוֹמֵר הַכָּתוּב, אֲלָא שֶׁמֵּרִים קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ וְנוֹשֵׁא עֵינָיו לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כב) וְשׁוֹעַ אֶל הָהָר. וּתְפִלָּה זוֹ שׁוֹבֶרֶת שְׁעָרִים, וְדוֹפֵק (ס"א וְדוֹחֵק) עֲלֵיהֶם לְהִכָּנֵס תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי ה'. אֶל דְּמָעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ, זוֹ נִכְנֶסֶת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְאֵין שַׁעַר שֶׁעוֹמֵד לְפָנֶיהָ, וּלְעוֹלָם אֵין דְּמָעוֹת חוֹזְרוֹת רֵיקָם. עוֹד הֲרֵי כָּתוּב כָּאן שָׁלֹשׁ מַדְרֵגוֹת: תְּפִלָּה, שִׁוְעָה, דְּמָעָה. [דְּהַיְנוּ שֶׁכָּתוּב, שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי ה', וְשַׁוְּעָתִי הַאֲזִינָה, אֶל דְּמָעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ.] וּכְנֶגֶד אֵלּוּ, מְסַיֵּם הַכָּתוּב, שָׁלֹשׁ מַדְרֵגוֹת אֲחֵרוֹת: כִּי גֵר אָנֹכִי עִמָּךְ, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר, תּוֹשָׁב, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר, כְּכָל אֲבוֹתָי, שֶׁהֵם עִקַּר הָעוֹלָם. [וְגֵר, הוּא כְּנֶגֶד תְּפִלָּה. וְתוֹשָׁב, הוּא כְּנֶגֶד שִׁוְעָה. וּכְכָל אֲבוֹתָי, הוּא כְּנֶגֶד דְּמָעָה.] בֹּא וּרְאֵה, תְּפִלָּתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא מְעוּמָּד, כִּי שְׁנֵי מִינֵי תְּפִלּוֹת הֵן, אַחַת הִיא מְיוּשָׁב וְאַחַת הִיא מְעוּמָּד, וְהֵם אֶחָד, כְּנֶגֶד שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת שֶׁהֵן תְּפִלָּה שֶׁל יָד וּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, לְגַבֵּי יוֹם וְלַיְלָה, וְהֵם אֶחָד. אַף כָּאן, תְּפִלָּה מְיוּשָׁב [דְּהַיְנוּ הַתְּפִלָּה דְּיוֹצֵר שֶׁלְּפָנֵי הַשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה,] הוּא לְגַבֵּי תְּפִלָּה שֶׁל יָד, [דְּהַיְנוּ הַנּוּקְבָא,] לְתַקֵּן אוֹתָהּ, כְּמוֹ (ד"א כְּמוֹ) שֶׁמְּתַקֵּן אֶת הַכַּלָּה וּמְקַשֵּׁט אוֹתָהּ לְהַכְנִיסָהּ לַחוּפָּה, כֵּן מְקַשְׁטִים אוֹתָהּ, בְּסוֹד הַמֶּרְכָּבוֹת וְהַמַּחֲנוֹת הַמְּרוֹמָמוֹת בְּמִלִּים יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו וְכוּ' וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְכוּ' [שֶׁמַּשְׁבְּחִים אֵלּוּ, הֵם לְקַשֵּׁט אֶת הַנּוּקְבָא]. וְעַל כֵּן הַתְּפִלָּה בְּמְיוּשָׁב. כֵּיוָן שֶׁנִּכְנֶסֶת אֶל הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, [דְּהַיְנוּ בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה,] וְהוּא בָּא לְקַבֵּל אוֹתָהּ, אָז אֲנַחְנוּ עוֹמְדִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, כִּי אָז (דִּרְגָּא) הַזָּכָר מִתְחַבֵּר בַּנְּקֵבָה. וּמִשּׁוּם שֶׁאָדָם עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, הוּא לוֹקֵחַ אַרְבַּע אַמּוֹת לִתְפִלָּתוֹ. וְהֶעֱמִידוּהוּ שֶׁהוּא בְּשִׁעוּר חֶבֶל שֶׁל יוֹצֵר הַכֹּל. וְכָל שֶׁהוּא מִצַּד הַזָּכָר, צָרִיךְ אָדָם לַעֲמוֹד עַל עָמְדּוֹ בְּקוֹמָה זְקוּפָה. כֵּעֵין זֶה אָמְרוּ, כָּל הַכּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּבָרוּךְ, [שֶׁהוּא סוֹד הַנּוּקְבָא,] וְכָל הַזּוֹקֵף זוֹקֵף בַּשֵּׁם, [שֶׁהוּא סוֹד זָכָר]. כְּדֵי לְהַרְאוֹת שִׁבְחוֹ שֶׁל הַזָּכָר עַל הַנְּקֵבָה.

יוסף לחוק — Yosef le-Hok

מוסר — Ethical Teaching:

מספר הרוקח דף ב: — Sefer Ha-Rokeah, Page 2b

שׁוֹרֶשׁ הָעֲנָוָה מַרְחִיק מִן הַכָּבוֹד כְּמוֹשֶׁה — The root [and main principle] of humility is

רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁאָמַר וְנַחְנוּ מַה בְּשִׁלְהֵי פֶּרֶק כִּסּוּי הַדָּם. גָּדוֹל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּמשֶׁה מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם שֶׁאָמַר (בראשית יח) וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר וּבְמשֶׁה כְּתִיב (שמות טז) וְנָחְנוּ מָה לְכָךְ נֶאֱמַר (במדבר יב) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד וּבְשִׁלְהֵי פֶּרֶק קַמָּא דַּעֲבוֹדָה זָרָה אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי עֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכֻּלָּם דִּכְתִיב (ישעיה סא) רוּחַ ה' אֱלֹהִים עָלַי יַעַן מָשַׁח ה' אוֹתִי לְבַשֵּׂר עֲנָוִים לְבַשֵּׂר חֲסִידִים לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא עֲנָוִים הָא לְמַדְתָּ שֶׁעֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכֻּלָּן. אָמְרוּ בִּפְסִקְתָּא מַה שֶּׁעָשְׂתָה חָכְמָה עֲטָרָה לִרְאֹשָׁהּ עָשְׂתָה עֲנָוָה שׁוּלַיִם לְרַגְלָהּ דִּכְתִיב (תהלים קיא) רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' (משלי כב) עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה' עֲנָוָה לָשׁוֹן כְּנִיעָה וּשְׁפָלוּת שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יב) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמשֶׁה וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד וְשָׁתַק וְהָיָה כָּנוּעַ בְּלִבּוֹ כְּמוֹ לֵעָנוֹת מִפָּנַי הַכְּנָעָה הִיא הָעֲנָוָה. נִבְזֶה בְּעֵינָיו וְצָנוּעַ וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ וְרוּחַ נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה וְרַךְ לֵב וּנְכֵה רוּחַ כְּשֶׁמְּסַפְּרִים בִּגְנוּתוֹ יוֹדֶה לַבּוֹרֵא עַל אֲשֶׁר נוֹדַע לָעוֹלָם מְעַט מֵחֶרְפָּתוֹ לְיַיְסְרוֹ וּלְהוֹכִיחוֹ כְּדֵי שֶׁיָּשׁוּב וְאִם מֵטִיב לוֹ הַבּוֹרֵא יַשְׁפִּיל בְּעֵינָיו מִירְאָתוֹ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לְנָקְמָה מִמֶּנּוּ וּמִכְשׁוֹל וְאִם יִהְיֶה עָשִׁיר יְשַׁלֵּם חוֹבַת הַבּוֹרֵא מִמֶּנּוּ כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ מָתַי יִכְלֶה הַמָּמוֹן וְלֹא יִתְגָּאֶה:

that one should distance oneself from honor, like Moshe our Teacher, peace be upon him, who said, "but what are we?" (Exodus 16:7,8) At the end of the chapter "The Covering of the Blood" [tractate Hullin, Ch. 6], it states, "Greater is that which is said about Moshe than that which is said about Avraham. About Avraham it says, 'I am but dust and ashes.' (Genesis 18:27) About Moshe it is written, 'but what are we ?' [I.e., not even dust and ashes.] Therefore it says, 'And the man Moshe was very humble' ." (Numbers 12:1) At the end of the first chapter of tractate Avodah Zarah it says, "Rabbi Yehoshua ben Levi says, 'Humility is greatest of all, as is written, "The spirit of the Lord God is upon me, for the Lord has anointed me to bring tidings to the humble." (Isaiah 61:1) It says not "to bring tidings to the pious" but "to the humble." Thus you learn, that humility is the greatest of all.' " In the Pesiktah they said, "Just as wisdom made a crown for her head, humility made hems for her feet, as is written, 'The beginning of wisdom is the fear of the Lord' (Psalms 111:10) [Thus fear is before wisdom.] and 'The consequence of humility is the fear of the Lord' ." (Proverbs 22:4) [Thus humility is before fear.] **ענוה** — Humility means submission and lowliness, as it says, "Miriam and Aharon spoke against Moshe ... and the man Moshe was very humble ...." (Numbers 12:1,3) He was silent and submissive in his heart, similar to the phrase "**לענת מפני** — to subjugate yourself before Me." (Exodus 10:3) Thus, submissiveness is humility, one who is lowly in his own eyes and modest, "the downtrodden and lowly of spirit," (Isaiah 57:15) "of a broken and downtrodden spirit," (Psalms 51:19) soft of heart and "stricken of spirit." (Isaiah 66:2) When people speak disparagingly about him, he thanks the Creator for the fact that a small part of his shame is made known to the world in order to afflict and rebuke him, so that he will repent. And if the Creator bestows good upon him, he will make himself lowly in his own eyes out of fear lest this be for revenge against him and for a stumbling block [i.e., that he is being rewarded in this world in order to be fully punished in the next]. If he is wealthy, he will pay his dues to the Creator [i.e., use his wealth for good], for he does not know when the wealth will cease, and he must not become proud [of his wealth].

Practical Law: הלכה

Rambam, Foundation Laws of the Torah 5 הרמב"ם הלכות יסודי התורה סימן ה

א כָּל הָעוֹבֵר מִדַּעְתּוֹ בְּלֹא אוֹנֶס עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה בְּשֶׁאט נָפֶשׁ לְהַכְעִיס הֲרֵי זֶה מְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם וּלְפִיכָךְ נֶאֱמַר בִּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'. וְאִם עָבַר בַּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל הֲרֵי זֶה חִלֵּל אֶת הַשֵּׁם בָּרַבִּים. וְכֵן כָּל הַפּוֹרֵשׁ מֵעֲבֵירָה אוֹ עָשָׂה מִצְוָה לֹא מִפְּנֵי דָּבָר בָּעוֹלָם לֹא פַּחַד וְלֹא יִרְאָה וְלֹא לְבַקֵּשׁ כָּבוֹד אֶלָּא מִפְּנֵי הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא כְּמִנְיַעַת יוֹסֵף הַצַּדִּיק עַצְמוֹ מֵאֵשֶׁת רַבּוֹ הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם: ב וְיֵשׁ דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁהֵן בִּכְלַל חִלּוּל הַשֵּׁם וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתָם אָדָם גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּמְפוּרְסָם בַּחֲסִידוּת דְּבָרִים שֶׁהַבְּרִיּוֹת מְרַנְּנִים אַחֲרָיו בִּשְׁבִילָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן עֲבֵירוֹת הֲרֵי זֶה חִלֵּל אֶת הַשֵּׁם. כְּגוֹן שֶׁלָּקַח וְאֵינוֹ נוֹתֵן דְּמֵי הַמֶּקַח לְאַלְתַּר וְהוּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְנִמְצְאוּ הַמּוֹכְרִים תּוֹבְעִין וְהוּא מַקְיִפְן. אוֹ שֶׁיִּרְבֶּה בִּשְׂחוֹק אוֹ בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אֵצֶל עַמֵּי הָאָרֶץ וּבְנֵיהֶן. אוֹ שֶׁדִּבּוּרוֹ עִם הַבְּרִיּוֹת אֵינוֹ בְּנַחַת וְאֵינוֹ מְקַבְּלָן בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת אֶלָּא בַּעַל קְטָטָה וְכַעַס וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים הָאֵלּוּ הַכֹּל לְפִי גְּדֻלּוֹ שֶׁל חָכָם צָרִיךְ שֶׁיְּדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ וְיַעֲשֶׂה לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין:

(1) If someone willfully violates, not under duress, any of the commandments stated in the Torah arrogantly, in order to provoke, this person desecrates God's name. Therefore, it is said concerning a false oath, "and you desecrate the name of your God; I am the Lord." (Leviticus 19:12) If he transgresses in the presence of ten Jews, this person has desecrated God's name publicly. Similarly, if someone refrains from sinning or performs a commandment, not because of anything in the world — not out of fear, nor in order to seek honor — but only because of the Creator, blessed is He, in the way that the righteous Yosef held himself back from his master's wife — this person sanctifies God's name. (2) There are other things that are included in the category of desecration of God's name, if they are done by a person who is great in Torah and well known for piety — things because of which people speak against him. Even though these things are not sins, this person has desecrated God's name. For example, if he buys but does not give the purchase money immediately, even though he has it, so that the sellers demand it and he asks credit of them. Or if he is excessive in laughter or in eating and drinking as the guest of unlearned people amongst them. Or if his speech with people is not gentle and he does not receive them cheerfully, but is quarrelsome and bad-tempered, and the like. According to the greatness of the scholar, so must he be meticulous with himself to go beyond the letter of the law.

HAYEI SARAH FOR THURSDAY NIGHT חיי שרה ליל ששי

צירוף יהוה

ז יְדוָ֞ה ׀ אֱלֹהֵ֣י הַשָּׁמַ֗יִם אֲשֶׁ֨ר לְקָחַ֜נִי מִבֵּ֤ית אָבִי֙ וּמֵאֶ֣רֶץ מוֹלַדְתִּ֔י

(7) The Lord, God of heaven, Who took me from my father's house and from

RASHI רש"י

(ז) **ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקָחַנִי מִבֵּית אָבִי.** וְלֹא

(7) **The Lord, God of heaven, Who took me from my father's house —** *Here,*